

HET OBERUFER PARADIJSSPEL

Kees Verhage

HET OBERUFER PARADIJSSPEL

De kompagnie treedt stil binnen: de Boomzanger, de Engel Gabriël, de Heer, Adam, Eva, de duivel.

DE BOOMZANGER:

Mijn beste zangerslui, komt allen naderbij
Zie welke grote eer u heden wordt bereid.
Zie daar, de hele achtbare gemeent'
Is om u te horen, hier vereend.
Ga daarom in de ronde staan;
We zullen voor ze zingen gaan.
Mijn beste zangerslui, toont een vroom gezicht.
Opdat ge ze allen van herten sticht;
Zorg ook dat jullie zuiver zingen
Uw lied en woorden hartelijk klinken!
Maar 't eerst groeten we van te voren,
Elkeen in deze zaal die jullie aan wil horen.
Groeten we Godvader in zijn troon
En groeten we zijn enig Zoon,
Groeten we ook de Heilige Geest
Die ons de weg der waarheid wijst.
Groeten we tescam heel de heilige triniteit:
Vader, Zoon en Geest, gedrieën in enigheid.
Groeten we Adam en Eva in den hof van Eeden
Waar in we allen wel wilden leven.
En groeten we ook alle bomen, de dieren groot en klein,
Zoveel als er in den paradijze zijn;
En groeten we met omzichtigheid,
De vogeltjes allen, groot en klein.
Groeten we ook het ganse firmament
Welk god de Here heeft gezet aan 's wereldds eind.
Groeten we zeer, de edele overheid,
Groeten we de meester, nu als 't allen tijd.
Groeten we de geestelijke heren,
Die gaven verlot dit spel te leren.
Groeten we saam de schepenen en de schout,
Met al zijn mannen: dat ge ze in ere houdt!
Want dat heeft God de Heer also beschikt,
Zoals hij steeds het goede wikt.
En nu, mijn beste zangerslui, heft nog eens aan:
Ziet aan, de boom, die in 't midden staat
Daarvan zal geen mens ooit nemen,
Als hij naar Gods woord wil leven.
Die boom willen we ook groeten gaan,
En alle vruchten die daar hangen aan.
Die kwaaië Eva at er eenmaal van
En Adam ook, die domme man.
Zo werden ze van God verstoten met recht:
En zo zij 't ons ook aangezegd.
Alleen de duivei, die willen we niet groeten.

Daarvoor de lieve Heer ons mog' behoeden.
We zullen hem aan zijn staart rukken
En hem zijn boze haren plukken.
Zo hebt ge, beste zangerslui mijn vernomen,
Wat hen in 't paradijs is overkomen.
Laat ons groeten onze leermeester goed
En groeten we zijn fiere moed
Waarmee hij onze rouwe kelen
Zonder veel slaag, zo schoon laat kwelen.
Zo hebt ge, mijn beste zangerslieden kunnen horen,
Waar toe uw oude vriend u aan wil sporen.
DE KOMPAGNIE houdt haar ommegang en zingt
Zingen wil ik uit 's harten grond,
Als ligt in mijn gemoed,
O Heer leg het mij in de mond,
Dat het u prijzen doet:
Want Gij zijt onzen God.
Laat af van alle spot,
Die alle ding geschapen heeft
En 't al regeert wat is en leeft;
Ja prijst nu allen God.
Een boom daar in het midden stond,
Met kostelijke vrucht belaan,
Die hen door God verboden werd,
Ze mochten niet daaraan
Raken, of eten van zijn stam
Die zouden ze laten staan.
Die boom zou zijn het leven,
Daarom wilde God niet geven
De vrucht die hing daaraan

ENGEL:

'k Treed hier binnen zonder spot,
Een goe'n avond samen geve u god,
Een goe'n avond en een gezegende tijd
Die de Heer uit de hemel ons toebereidt.
Achtbare, zeer wijze, goedgunstige heren,
Ook deugdzaame vrouwen en meisjes in alle ere:
'k Bid laat het u niet verstoren
Een ogenblik naar ons te horen,
Opdat ge van Adam en Eva leert,
Hoe ze uit het paradijs eens zijn geweerd.
Daarom, als ge dit alles horen wil,
Luister dan, weest allen still!

KOMPAGNIE zingt

Hoe koel schijnt ons de morgen,
De zonne ligt verborgen.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

Uit Babylon komen wij al te saam
En willen vol vreugde zingen gaan.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

de Heer die in de hem'len zweeft
Schiep alles wat op aarde leeft.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

Ja, alle dieren tam en wild,
Een ook de mens, al naar Zijn beeld.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

In het begin schiep God elk ding
De aarde en de hemelring.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

Ook schiep God het ganse firmament
Waarvan hij de twee lichten prent.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

De één de dag, de ander nacht.
God heeft het al zeer wel volbracht.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

Adam schiep Hij met grote vlijt
En zette hem in 't paradijs.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

*De Boorzanger blijft op het toneel. De Heer
gaat op zijn troon zitten. Adem staat links voor hem.
De kompanie gaat naar haar plaats op het toneel.*

DE HEER:

Adam nu neem de adem des levens,
Die gij ontvangt met dezen dag,
Neemt ook verstand, waardoor ge leert
Dat ik u uit stof heb geformeerd.
Zo leef dan van nu af aan
En ga stevig op uw voeten staan!
Spreek op Adam, hoe 't u gedacht,
De nieuwe wereld, in al haar pracht?
Verwondert u niet de aarde wijd,
Der zonne glans en heerlijkheid
De macht van 't ganse firmament,
Zeg Adam, of ge 't al herkent,
'k Mocht weten hoe ge dit beschouwt.

ADAM:

O heer, hoe prachtig hebt ge 't al gebouwd,
In uw goddelijke majesteit.
Ook mij heeft uw almogendheid
Geschapen; en ik erken het hoogste goed,
En weet vanuit mijns harten moed,
Hoe ik naar u goddelijke wil zal leven -

Want gij hebt mij uw beeld gegeven
Op aarde, naar uw goddelijke sier.

DE HEER:

Adam, aanschouw ook ieder dier.
Weet nu, ik geef ze u in uwen macht,
Dat ze u dienen naar hun kracht
Ook alle bergen, dalen, kloven
Des hemels vogelschaar daar boven
De vissen in de waterstromen:
Mijn schepsels die ik hier laat wonen.
'k Wil met u delen het bestuur
Voor eeuwig over de natuur.
In deze hoef moogt ge voor altoos komen,
Wees heer en meester over alle bomen
Waarvan zuik schone vruchten hangen.
Nu eet daarvan naar uw verlangen.
Al wat er groeit in 't paradijs,
Zij u tot kostelijke spijs.
Doch wil ik, almachtig God,
U geven een gestreng gebod:
Aanzie de boom van goed-en-kwaad,
Die ginder in het midden staat -
De allerbeste moet ge weten -
Daarvan zult ge nimmer eten.
Ten dage dal ge u vermeet
Van de verboden boom toch eet,
Zult ge de dood voor eeuwig sterven,
Zeer plotseling daarmee verderven.
Ik ben uw God, die 't u gebod,
Ik gaf u 't leven en de dood
En kan het u alzo onnemen.

DE KOMPAGNIE zingt:

Adam erkent die hem eens schiep,
En alle ding in 't aanzijn riep
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

Hij schonk hem alle vrucht zo wijs
Hem tot een kostelijke spijs.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

Eén boom slechts die zou hij vermijden,
Opdat geen schade hij zou lijden.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

Die boom zou kennen kwaad en goed,
God spreekt: 'Prent dit in uw gemoed.'
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

God nu deed een slaap zo diep,
Op Adam vallen en hij sliep.

Ja alles wat leeft
God ere geeft.

Ontneemt aan Adam uit zijn lijf,
Een rib en schept een vrouw daaruit.
Ja alles wat leeft
God ere geeft.

Na het zingen, gaat de Heer op zijn zetel zitten en Adam knielt slapend voor hem neer. Eva is bij de laatste ommegang achter een boom blijven staan.

DE HEER:

Een ribbe Adam neem ik uit uw lijf,
En schep voor u een vrouw daaruit.
De Heer neemt bij deze woorden een rib uit Adams lijf.
Dan gaat hij achter de boom en leidt Eva aan de hand tot voor Adam.
Adam word wakker, ga snel nu staan
En zie nu uws gelijke aan.
Ze is geschapen uit uw lijf;
Ik schiep als hulp, uw vrouw daaruit..
Ze is geschapen uit uw gebeent',
Bemin haar dan, wees trouw vereend.
Mijn engel behoeft u op al uw wegen,
U volge ten allen tijd mijn zegen.
Weest vruchtbaar, vervul de aarde;
Wat ge behoeft, zal u geworden
Dien mij slechts in gehoorzaamheid.

ADAM:

O Heer, daartoe ben ik bereid,
Want gij hebt mij gegeven,
Alle creatuur en ook mijn leven.
Allen buigen; de Heer zet zich bij de compagnie
Hoe liefelijk Eva, op deze wijs,
Te wonen in het paradijs,
Dat God de Heer ons heeft geven,
Om vrij van zorg daarin te leven
En hier geldt ons slechts één gebod
Dat ons gegeven is door God.
Ei, hoor de blijde vogels zingen
En zie alom de dieren springen,
En zie 't zijn bomen bij de vleet
Die God aan ons geschonken heeft
Om van te eten met zijn beiden.
En hoeven slechts één boom te mijden
De beste die in 't midden staat.
Ten dage dat we ons vermeten
Van de verboden boom te eten,
De dood voor eeuwig zullen we sterven,
Zeer plotseling daarmee verderven.
Aldus erkennen we onze God die het gebod,
Die aan ons heeft gegeven het leven en de dood

En kan het ons alzo kan ontnemen.
KOMPAGNIE zingt:

Ze waren nu vol heerlijkheid,
't Was alles tot hun dienst bereid.
Ja alles wat leeft,
God ere geeft,

Zodra de duivel dit vernam'
Hij heimelijk geslopen kwam.
Ja alles wat leeft,
God ere geeft,

Al naar der slange wijze,
Al in den paradijze.
Ja alles wat leeft,
God ere geeft,

DUIVEL:

Ik kom hier binnen in 't paradijs,
Geslopen naar der slange wijs.
God heeft geschapen twee personen,
En sierde ze zo wonderschoon en
Zette beiden in zijn huis,
Maar ik jaag ze er ook zo weer uit.
Daarom kom ik in het paradijs
En maak dat ze eten van de spijs.
Waarom zouden ze nemen van alle bomen,
Daarvan de vrucht ze wel bekomen
En van deze boom zou slechts,
De vrucht hen beiden zijn ontzegd?
Adam, eet van de vrucht zo rijk,
Dan wordt ge aan uw God gelijk.
Daarom, rozige Eva, eet onverveerd,
Deze appel, zoals je hartelust begeert
En geef daarvan aan Adam ook.

KOMPAGNIE zingt:

Zij nam de appel van de tak
En Eva die te eten gaf.
Ja alles wat leeft,
God ere geeft,

EVA:

Ik ben je vrouw en jij mijn man,
Ik vraag je, zie die boom toch aan,
Ze draagt de allerbeste vrucht,
Die ik nog nimmer heb geprukt. -
Ik wil het proeven, hoe het smaakt.
Eva gaat naar de boom; de duivel plukt een appel en geeft die met slinkse gebaren aan Eva.
Als ik de waarheid zeggen moet,
Doet mij de smaak het harte goed.
Hier - ik vraag je - proef ervan,
Als je me liefhebt, neem hem aan.
Het smaakt voortreffelijk en goed.

ADAM:

Als ik de appel eten moet,
Dan is 't alleen daar jij het vraagt,
Ik had het liever niet gewaagd.
Adam bijt in de appel. Het wordt donker op het toneel. Adam werpt de appel weg.
Ach! Hoe dat het mijn gemoed verandert!

KOMPAGNIE zingt

Zij gaf aan Adam ook daarvan
De ogen zijn hem opgegaan.
Ja alles wat leeft,
God ere geeft,

En toen ze aten werd terstond
Met hen de wereld mee verwond.
Ja alles wat leeft,
God ere geeft,

DUIVEL:

Ik ben de duivel van het huwelijksspel:
Zo menig echtbaar kent me wel.
Ik geef het huwelijk pas zin,
En fluister de echtlieden in:
De man kan zich opknopen,
De vrouw in het water lopen.
Zo komen ze van hun ellende af,
Bij mij in de hel vinden ze hun graf.
Adam en Eva heb ik ook bedrogen
En heb ze beide voorgelogen,
Zodat ze overtraden Gods gebod
En aten van wat God verboden had.
Terecht, terecht, zulk rotte fruit.
Zo'n appel kost een lieve duit!
Hadden Adam en Eva een pruempje genomen:
Het was ze duizend maal beter bekomen!
Door mijn list en door mijn macht,
Heb ik het voor elkaar gebracht!

ADAM:

Ach, hoe is mij het gemoed verandert.
O vrouw, hoe kwaad heb ik gehandeld,
Omdat ik deed wat jij me zei
Staat nu het blote zwaard voor mij:
En ik ben naakt en zie mij bloot,
O vrouw, onze zonde is zo groot.

DE HEER:

Waar zijt ge Adam, kom tot mij

ADAM:

Hier ben ik Heer
Ik schaam me voor uw ogen zeer.

DE HEER:

Waarom schaamt ge u?

ADAM:

Ik heb Heer, uw gebod gebroken.

DE HEER:

In dit blijft, denkt ge, ongewroken?
Slechts één boom, zei ik u, te mijden.
Spreek Adam, wie kon u zo verleiden?

ADAM:

O Heer, ik zweer u bij mijn leven,
Eva, die gij als vrouw mij hebt gegeven,
Die gaf me deze vrucht te eten,
Ik had me daartoe niet vermeten.
Een appel brak ze van de tak
En beet er in, dat ik het zag,
En brak daarmee zo uw gebod,
En gelijk komt gij daar aan, heer God.

DE HEER:

Waar is de vrouw, die aizo heeft gedaan?

ADAM:

Heer, bij die boom zag ik haar staan.

DE HEER:

Spreek Eva, waarom hebt ge dit misdzaam?

EVA:

De boze slang Heer, heeft me aangezet
Met haar bedrog, zodat ten leste,
Ik at van die verboden boom.
O Heer, nooit zullen we dit weer doen.

DE HEER:

Kom Gabriël, mijn knecht, kom onvervaard!
Neem aan van mij het blote zwaard.
Opdat ge Adam en Eva heden,
Verdrijve uit de hof van Eeden.
Door mijn macht, mijn kracht en woord
Sluit ik voor eeuwig nu de poort.

KOMPAGNIE zingt:

Zo joeg de engel Gabriël,
Hen uit de hof, naar Gods bevel.
Ja alles wat leeft,
God ere geeft,

CHARLES:

Ik heb ontvangen een gebod,
Van den allerhoogsten God,
Dat ik Adam en Eva heden,
Verdrijve uit de hof van Eeden.
De Engel doet het zwaard over Adam en Eva dalen.

Nu treedt dan uit het paradijs,
Bebouwt het veld met noeste vlijt.
En gij Adam met angst en nood,
In 't zweet uws aanschijns eet uw brood,
En gij Eva, met smarte
Dragt uw kinderen onder 't harte.

EVA:

Wee mij, die arme vrouwen,
Moeten het om mij berouwen!
Moet het nu zijn, dan wil ik 't wagen,
En God om zijn erbarmen vragen,

Hem volgen, naar zijn heilige wil.

Adam:

Kom, lieve vrouw, kom zwijg nu stil.
Ach god, wanneer keren wij hier weer.
Ik bid, roept gij ons spoedig weer.

GABRIËL:

Daal nu uit den hove neder,
Want éénmaal roep ik u weder.

EVA:

Ik bid, mijn God, verlaat mij niet na dezen,

GABRIËL:

Eva, wilt zonder twijfel wezen.
Nu volg je man, je kind daar neven,
God zal de zonde al vergeven.

KOMPAGNIE zingt:

Zo joeg de engel Gabriël,
Hen uit de hof, naar Gods bevel.
Ja alles wat leeft,
God ere geeft,

Zo joeg de engel Gabriël,

Hen uit de hof, naar Gods bevel.
Ja alles wat leeft,
God ere geeft,

De Heer gaat op zijn troon zitten.

DUIVEL:

Die twee personen heb ik sluw bedrogen,
Ze uit het paradijs geïogen.
Maar nu zal ik zien waar ik ze kan vinden,
Om ze met mijn ketens saam te binden.
*De zwarte engel bindt Adam en Eva
met de ketting en leidt ze voor de Heer.*

DUIVEL:

Heer rechter, heer rechter! Ik schreeuw moord en
brand

Over Adam en Eva! Eeuwige schand!
Want ze hebben Uw gebod gebroken,
Ik weet, dat blijft niet ongewroken.
In de zondige wereld verstoten voor goed
Wat mij zeer wel bevallen doet.
Dag en nacht sta ik ze bij,
Waar 't ongeluk steeds nabij zal zijn.
Ik blaas van voor achter in 't vuur
In mijn hel, vinden ze rust noch duur!
Ik pook er de vlammen vlijtig aan,
Dat ze met mij zweeten te saam,
Ik zal ze binden in ketting en banden:
En niemand rukt ze uit mijn handen.

DE HEER:

Pak je weg satan, jij hellehond,
Weet je niet welk schandelijk woord
Er voortkwam uit uw mond?
Stof en aarde zij voortaan uw spijs,
En tegen aller dieren wijs,
Zult ge voortaan kruipen op uw buik.

De duivel valt plat op zijn buik.

Ziet, hoe is Adam thans zo rijk:

Geworden enen god gelijk,
Daar hij het goed en kwaad beseft,
Wanneer hij zijn hand opheft
En voortleeft tot in eeuwigheid.

KOMPAGNIE zingt:

O heilige drievuldigheid,
O goddelijk regiment,
De dood, de duivel en ook de hel,
Hebt gij van ons afgewend.
Ge hebt het eeuwig leven,
Ons allen weer gegeven.
Nu zij geloofd in eeuwigheid
God, die onze harten kent,
Zij rijk wil hij ons geven.

*De compagnie gaat het toneel op. De engel geeft het
zwaard aan de
Heer, die ook het toneel op gaat.
De Boomzanger Staat voor het toneel en maakt alle
bewegingen van de
engel mee.*

DE ENCEEL:

Achtbare, zeer wijze goedgunstige heren,
Ook deugdzaame vrouwen en meisjes in alle ere.
Wil het ons niet euvel duiden,
Dat wij hier speelden voor u luiden,
Van hoe God al dingen heeft gemaakt:
En ook de mensen bloot en naakt,
Naar zijn goddelijk raadsbesluit,
Naar zijn gelijkenis uit een aardekluit.
En heeft ze in zijn paradijs gezet.
Maar de slang heeft Adam en Eva aangezet,
Zodat ze braken Gods gebod,
En aten wat God verboden had,
En hebben Gods gebod aldus gebroken
Waardoor zij geraakten in angsten en nood en
Zijn ten leste verdoemd als eeuwiglijk lot.
Tot uit genade, de barmhartige God,
Zijn eniggeboren zoon deed nederdalen,
Om voor ons losprijs te betalen ....
Wil ons van onze fouten kwijten,
En onze onkunde het al verwijten,
Als we u 't gemoed verstoorden,
De goede smaak uit 't oog verloren;
Houdt gij het best' in uw gedacht,
Zo wensen we u van God Almachtig
Een goede nacht.

Vertaling Kees Verhage - 1987-1998
uit: Die Oberufer Spiele, Dornach 1991